

تقریر درس خارج فقه نظام خانواده آیت الله اراکی دامت برکته

مقرر	حجت الاسلام محمدعلی زحمت کش	جلسه ۱۱	تاریخ	۱۴۰۰/۰۹/۲۵
عنوان ۱	فصل اول: کلیات احکام ازدواج			
عنوان ۲	مطلب پنجم: شروط وجوب نکاح یا انکاح			
عنوان ۳	شرط کفویت			
عنوان ۴	اموری که موجب سلب کفویت می شود			
عنوان ۵	کفر			
عنوان ۶	ازدواج زن مسلمة با مرد کتابی			

بحث درباره ازدواج کتابی با مسلمة بود. گفتیم روایات در این مورد، سه دسته هستند که روایات دسته اول را در جلسه قبل خواندیم که روایاتی بود که می توان از آنها جواز ازدواج کتابی با مسلمة را استفاده نمود؛ مانند روایت محمد بن مسلم که به این مضمون بود: «إِنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ وَ جَمِيعَ مَنْ لَهُ ذِمَّةٌ إِذَا أَسْلَمَ أَحَدُ الزَّوْجَيْنِ فَهُمَا عَلَى نِكَاحِهِمَا»^۱. همچنین در مرسله جمیل بن دراج نیز این مضمون آمده بود: «هُمَا عَلَى نِكَاحِهِمَا وَلَا يُفَرَّقُ بَيْنَهُمَا»^۲. دسته دوم از روایات، روایاتی است که ظهور در این دارد که نمی توان شوهر کتابی بماند و زن مسلمان شود مگر اینکه شوهر نیز مسلمان شود. از جمله صحیحه سکونی است:

وَعَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْبَرْقِيِّ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ: «أَنَّ امْرَأَةً مَجُوسِيَّةً أَسْلَمَتْ قَبْلَ زَوْجِهَا فَقَالَ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا، فَفَرَّقَ^۳ بَيْنَهُمَا ثُمَّ قَالَ: إِنْ أَسْلَمَتْ قَبْلَ انْقِضَاءِ عِدَّتِهَا فَهِيَ امْرَأَتُكَ وَإِنْ انْقَضَتْ عِدَّتُهَا قَبْلَ أَنْ تُسْلِمَ ثُمَّ أَسْلَمْتَ فَأَنْتَ خَاطِبٌ مِنَ الْخَطَّابِ»^۴؛

ظاهر این روایت این است که زن و شوهر مجوسی بودند و زن مسلمان شد اما مرد مسلمان نشد؛ که حضرت به شوهر فرمود اگر در عده مسلمان شوی، زوجیت شما برقرار است اما اگر بعد از عده مسلمان شوی و بخواهی به زن خود برگردی باید با عقد مجددی برگردی و تو مانند دیگر خواستگاران هستی.

۱. وسائل الشیعة؛ کتاب النکاح، ابواب ما یحرم بالکفر، باب ۹، ح ۵.

۲. همان؛ ح ۱.

۳. نسخه دیگر این است که «لَا يُفَرَّقُ»؛ که از ذیل روایت استفاده می شود نسخه «لا ففرق» صحیح است.

۴. وسائل الشیعة؛ کتاب النکاح، ابواب ما یحرم بالکفر، باب ۹، ح ۲.

روایت دیگر صحیحہ منصور بن حازم است:

مَنْصُورُ بْنُ حَازِمٍ قَالَ: «سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ مَجُوسِيٍّ - كَانَتْ تَحْتَهُ امْرَأَةٌ عَلَى دِينِهِ فَأَسْلَمَ أَوْ أَسْلَمَتْ قَالَ يُنْتَظَرُ بِذَلِكَ انْقِضَاءُ عِدَّتِهَا فَإِنْ هُوَ أَسْلَمَ أَوْ أَسْلَمَتْ قَبْلَ أَنْ تَنْقُضِيَ عِدَّتَهَا فَهُمَا عَلَى نِكَاحِهِمَا الْأَوَّلِ وَإِنْ هِيَ لَمْ تُسْلِمَ حَتَّى تَنْقُضِيَ الْعِدَّةَ فَقَدْ بَانَ مِنْهُ»؛

این روایت، همان مطلب روایت قبل را بیان می کند البته با صراحت بیشتر که می فرماید هر دو مجوسی اند و این روایت ضمن اینکه دلالت دارد بر اینکه زوجه نمی تواند مسلمان باشد و زوج او مجوسی بماند و اگر در عده زوج او مسلمان نشد، زوجیت آنها قطع می شود، بر این دلالت دارد که حتی اگر عکس این باشد و مرد مسلمان شود و زوجه مجوسیه ماند نیز همین حکم برقرار است. اگر بخواهیم به این بخش از روایت عمل کنیم، باید روایات دیگری که درباره کتابیه خواندیم - که می فرمود اگر مرد کتابی مسلمان شد، زوجیتش با زن باقی می ماند - را تخصیص بزنیم بگوییم در کتابی مجوسیه چنین است که اگر هر یک از زن و شوهر مسلمان شوند، ازدواج ادامه نخواهد داشت مگر اینکه هر دو مسلمان شوند.

مرحوم صاحب وسائل در ذیل این روایت، نقل مرحوم کلینی از این روایت را چنین بیان می کنند:

مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِيَانَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ قَالَ: «سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ مَجُوسِيٍّ أَوْ مُشْرِكٍ مِنْ غَيْرِ أَهْلِ الْكِتَابِ كَانَتْ تَحْتَهُ امْرَأَةٌ فَأَسْلَمَ أَوْ أَسْلَمَتْ ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ»؛^۲

که معمولاً نقل کلینی مخصوصاً در کافی، ادق از نقل های شیخ است و چون این نقل دوم هم وجود دارد؛ احتمال می دهیم که نقل اول دچار سقطی شده باشد که در این نقل دوم اضافه شده باشد؛ که در این صورت، نقل اول از اعتبار ساقط می شود و اخذ به نقل دوم به قرینه سایر روایاتی که در آینده می خوانیم که درباره مشرک آمده که چه زوج و چه زوجه هر یک مسلمان شوند، زن باید عده بگیرد، این روایت را بر خصوص مشرک حمل می کنیم.

روایت دیگر:

وَعَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: «إِذَا أَسْلَمَتِ امْرَأَةٌ وَرَوْجُهَا عَلَى غَيْرِ الْإِسْلَامِ فُرِقَ بَيْنَهُمَا»؛^۳

«علی غیر الاسلام» مطلق است و اطلاقش شامل مشرک و کتابی می شود در نتیجه اطلاق این روایت دلالت بر عدم جواز بقاء زوجیت در جایی که زن مسلمان شود و شوهر مسلمان نشود دارد.

روایت دیگر صحیحہ عبدالرحمن بن حجاج است:

۱. همان؛ ح ۳.

۲. همان.

۳. همان؛ ح ۴.

مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام: «فِي نَضْرَانِي تَزَوَّجَ نَضْرَانِيَّةً فَأَسْلَمَتْ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ بِهَا قَالَ: «قَدْ انْقَطَعَتْ عِصْمَتُهَا مِنْهُ وَلَا مَهْرَ لَهَا وَلَا عِدَّةَ عَلَيْهَا مِنْهُ»؛

که در اینجا به این دلیل که دخول صورت نگرفته است، به صرف اسلام زن، بین آنها جدایی حاصل می شود همانطوری که اگر بین زن و شوهر مسلم نیز قبل از دخول طلاق صورت بگیرد، طلاق بائن خواهد بود و عده ندارد؛ حضرت همین حکم را در جایی صادر کرده که زن مسلمان شود و مرد مسلمان نشود. از این روایات چنین استفاده می شود که اگر زن مسلمان شد و شوهر کتابی او مسلمان نشد، زن باید عده نگه دارد و اگر در داخل عده، شوهر نیز مسلمان شد، زوجیتشان برقرار است اما اگر مرد در عده مسلمان نشد، از زن جدا می شود؛ لذا از این روایات، عدم جواز ازدواج مرد کتابی با زن مسلمان را استفاده می کنیم.

و صلی الله علی محمد و آله الطاهرین